"En jawel, die mensen werken best hard. Ook de meisjes van de Hutterite Colony *(streng protestantse gemeenschap in de streek, nvdr.)*. Had je daarvan al gehoord overigens? Elke dag komt een mevrouw met haar kindjes eens kijken hoe het met de werkende meisjes gesteld is. Ze zal geen dag overslaan."

De jongedames zelf hebben weinig tijd voor een babbeltje. Maar ze giechelen erop los wanneer ik met mijn fototoestel mee het platform op kruip waar ze de aardappelen op een band aan zich voorbij zien snellen.

"Zeven uur? Ach dat gaat wel, hoor. Nee, echt vervelen doen we ons niet. Alleen het rechtop staan, dat is toch wel lastig na een tijdje. We doen dit werk uiteindelijk zeven uur dag, dertig dagen lang. Slapen? Nee, dat doen we niet hier op de boerderij. Elke avond keren we terug naar onze Colony. 't Is niet zo ver van hier. Een goed kwartiertje rijden maar."

Naast de dames van de Hutterite-geloofsgemeenschap werken er ook enkele zwarte arbeiders. Vluchtelingen, zo blijkt. En ook één Indiaan. Die houdt me met argusogen in de gaten. "Die foto's, is dat voor een krant? O, voor België. Oké, doe dan maar." In België kent niemand me toch, voel je hem denken.

Intussen is Steven Jonk al een volgende vrachtwagen naar de losband aan het loodsen.

"Ja, ik zie hier van 's ochtends tot 's avonds enkel aardappelen. Of ik daarna dan nog zin heb om er zelf van te eten? Jaaaaa, natuurlijk man. Dit zijn echt uitstekende frietaardappelen. Daar haalt een Belg toch ook nooit zijn neus voor op?"

"We hebben in totaal zo'n 1.300 acres *(525 hectare)* aardappelen staan. En daarnaast ook 2.500 acres graan *(1.010 hectare)*, want je moet de gewassen kunnen laten roteren. Dat is misschien behoorlijk veel in deze streek, maar je hebt nog flink wat grotere bedrijven hoor."

Vader Henk Jonk emigreerde pas in 1954 naar Canada. Niet meer met de boot, zoals de emigranten rond de eeuwwisseling), maar per vliegtuig. En met een kapitaal van amper 50 dollar. In Bruxelles hielpen drie gevestigde boeren hem een handje: Alphonse Pouteau, Marcel Wytinck en Firmin Delichte leenden hem het zaaigoed (tarwe, gerst en haver) en een melkkoe. En zo kon hij met een Hollandse neef zijn boerderij opzetten. Pas in de jaren tachtig groeide het uit tot een letterlijk uit de kluiten gewassen aardappelbedrijf. Henk Jonk trouwde met de Belgische Yvonne Willemen en dat leverde negen nakomelingen op. Twee ervan verongelukten.

Niet alle kinderen van de Jonk-dynastie bleken even honkvast. John Jonk (45) bijvoorbeeld maakt als oudste zoon carrière in de Canadese overheidssector. Hij werd als diplomaat onder meer uitgestuurd naar Europa. Zo belandde hij, na een post op de Canadese ambassade te Rome, ook een tijdlang in Brussel. Het andere Brussel dus, dat van de Europese Commissie en van de Navo.

Maar er zijn ook landbouwers die stilaan afstand nemen van de onbezonnen vaart die de agro-industrie neemt. Darwin Claeys (38) boert al 21 jaar in Bruxelles. Op het familiebedrijf werd traditioneel vooral graan geteeld. Tot Darwin met Theresa Harrison trouwde en die twee jaar terug haar zin kreeg. Terwijl schaalvergroting en automatisering ook in Canada de norm is, breekt de Claeys Farm nu met die trend. Biologische landbouw, het is ook in deze streek een discussiepunt.

"Ik wilde het absoluut eens over een andere boeg gooien en planten telen op biologische wijze," aldus Theresa. "Zonder chemische sproei- of meststoffen dus. We kozen voor Echinacea, een bloem waarvan de wortels gebruikt worden voor extracten in de farmaceutische (homeopathische) industrie. Het is overigens een inheemse plant, die het best gedijt op de Canadese prairies. Vier jaar lang moest ik zeuren om met dit project te beginnen. Landbouwers zijn nu eenmaal behoudsgezind: waarom iets nieuws proberen en waarom dan nog precies overschakelen naar biologische teelten? Dan blijven ze liever werken zoals ze dat al die jaren al gedaan hebben."

"Zelf ben ik van Winnipeg afkomstig, ik was dus voordien nooit met landbouw bezig. De enige ervaring die ik in de stad had was die van een klein, biologisch tuintje. En voor de rest zat ik in de zakenwereld. In de internetbusiness. Mijn contacten van toen kwamen nu goed van pas, want ik ben erin geslaagd goede contracten af te sluiten. Al wat we oogsten is op voorhand verkocht. En dat trok Darwin over de streep om de investering te wagen. Geen vanzelfsprekendheid overigens, want je kunt de wortels van de Echinacea pas na drie jaar oogsten. Zo lang is het wachten op de eerste centen."

"Het ligt in onze bedoeling om elk jaar twee acres Echinacea aan te planten," schetst Darwin Claeys. "Al namen we in 2004 toch even wat gas terug en hielden we het nu bij 1 acre extra. De hele economie draait vierkant dit jaar, dus moesten we onze financiën in de gaten houden. Want we kunnen dus pas in 2005 een allereerste keer oogsten. Maar de toekomstperspectieven zijn echt gunstig. Het plan is dat we op langere termijn uitgroeien en in totaal 10 acres *(4 hectare)* aanplanten. Om daarmee beter af te zijn dan met het bewerken van meer dan 1.000 acres *(405 hectare)* in de traditionele landbouw."

Handenarbeid

"De schaalvergroting in de landbouw is opmerkelijk: grote boerderijen worden almaar groter, slokken kleinere op en hebben steeds meer grond nodig. Want hun inkomen is louter gebaseerd op het aantal acres dat ze bewerken. Terwijl wij stilaan terugkeren en gaan rekenen op basis van vierkante meters. Terwijl de tractoren bijvoorbeeld uitgroeien tot echte mastodonten, hebben wij er een veel kleinere aangeschaft. Minder zwaar en minder breed, om goed bij de gewassen te kunnen."

"Het is natuurlijk een totaal andere ervaring. Ik had vroeger nooit aan tuinieren gedaan. Ik zat alleen maar op een tractor. Ik vertrok 's ochtends en wanneer ik 's avonds terugkeerde had ik meer dan 100 acres bewerkt. Nu is dat niet meer zo, komt er veel meer intense handenarbeid bij kijken. Planten, wieden, water geven. Het doet me denken aan de wijze waarop onze ouders en grootouders destijds begonnen zijn. Met veel wroeten dus. Maar ik voel wel dat ik nu veel dichter bij de natuur sta, dat ik die natuur stilaan ook beter begrijp."

"Veel binnenweggetjes of wondermiddeltjes zijn er niet. Want we kunnen dus geen chemicaliën gebruiken. De controles zijn streng," vult Theresa aan. "Dat moet ook om die officiële certificaten en biologische labels te krijgen. Een tractor die op deze gronden rijdt mag bijvoorbeeld niet ouder zijn dan vier jaar. Want anders zou die wel eens wat olie kunnen lekken en dus ook de grond en de gewassen bezoedelen."

Tijdens het plantseizoen zijn alle handen welkom. Jongeren uit de buurt, studenten maar ook een vijftiental Hutterites worden een paar weken ingehuurd. En als de Echinacea eenmaal in de grond zit, blijkt de familie Claeys toch een wondermiddel te bezitten: een wat bizar toverbakje, zeg maar. Op het land wordt een kastje op een paal geïnstalleerd en aan een autobatterij gekoppeld. Het is een geluidsinstallatie die constant een hoge toon de ether injaagt. Iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiie!!! On-op-hou-de-lijk.

De planten blijken er wel bij te varen. Die willen wellicht zo snel mogelijk groeien om weg te raken van dat ellendige gepiep. Of niet?

"Het betreft het Sonic Bloom-systeem van de wetenschapper Dan Carlson," legt Theresa uit. "Vergelijk het met een operazangeres die met haar stem een glas uit elkaar doet springen. Ook planten zijn gevoelig voor geluid. Op een bepaalde hoge frequentie openen de plantencellen zich meer en langer. Zodat ze ook tot zevenmaal meer voeding kunnen opnemen. Dus werkte Carlson ook vijftien jaar aan een voedingssupplement dat in combinatie met de akoestische energie die verspreid wordt voor een fenomenale groeispurt zorgt. Hij deed dat niet zomaar. Zijn eigenlijke bedoeling is om de honger uit de wereld te helpen en dus in de eerste plaats om het in de ontwikkelingslanden te verspreiden en hen aan betere oogsten te helpen."

"Dat voedingssupplement is uiteraard puur biologisch. Wij sproeien het een heel seizoen door, éénmaal per week. En de resultaten zijn echt verbluffend. Onze planten zijn na één jaar al even groot en sterk als die van andere telers na twee jaar. Nee, we willen dit niet stil houden. Iedereen kan er maar wel mee varen, en niet het minst het milieu. Ook in de groententeelt en op fruitkwekerijen is het perfect aan te wenden en zorgt het voor een betere oogst."

Hertrouwd en niet katholiek

Bruxelles is een plattelandsdorpje en geloof speelt in deze contreien duidelijk nog een bijzonder grote rol. Toen Theresa Harrison (dochter van... George) met Darwin Claeys trouwde, zal er dus wel flink wat geroddeld zijn in de goegemeente. Want voor Theresa was het al haar tweede huwelijk. Aan het eerste hield ze behalve een kater ook een stevige zoon over. Terry is een veelbelovende hockeyspeler die het als prof probeert waar te maken. En samen met Darwin zette Theresa ook nog een dochtertje op de wereld.

Hoe reageerde de katholieke buurt op Theresa's komst? Wordt ze aanvaard of bekritiseerd door de Brusselse gemeenschap?

"Van kritiek weet of hoor ik weinig," glimlacht ze. "Maar ik kan me levendig voorstellen dat ik toch wel meer dan eens over de tong gegaan zal zijn. Gescheiden en hertrouwd, jawel, maar ik doe in hun ogen bovendien nog eens een boel ongewone dingen. Biologisch telen, maar ook vegetarisch eten. En dat in een streek waar koeien melk en steaks bij de vleet afleveren. Abnormaal dus."

"En ik ga ook nog naar een andere kerk, heb nogal mijn eigen opvattingen over geloof. Ja, ik geloof in God, maar niet in de katholieke kerk. Want die is er vooral op uit om macht te hebben over de mensen. Daar heb ik weinig mee op. Ik vind dat mensen zelf hun beslissingen moeten nemen. Ik lees wel de bijbel, laat mij daardoor inspireren. Maar beslissingen neem ik dus zelf. Ik wil wèl iets goeds achterlaten op deze wereld, ik wil iets betekend hebben."

"Ik word wel gerespecteerd in de Brusselse gemeenschap, denk ik, maar me er één mee voelen, dat niet echt, nee," grimast Theresa. "Op een bepaald moment vond ik wel dat er hier iets moest gebeuren en stampte ik het BCDC uit de grond, het Bruxelles Community Development Committee. Via mijn relaties in de stad raakte ik al snel aan wat sportmateriaal: een gratis honkbaluitrusting, volleybalmateriaal en zo meer, voor de plaatselijke ploegjes en het sportterreintje achter de school. En we sleepten ook wat subsidies in de wacht voor een was- en doucheruimte en een kantine."

"De werkzaamheden zijn al aangevat, maar er is nog niet genoeg geld. Nochtans zou het een goede zaak zijn. Hoe meer volk er naar het honkbal komt kijken, hoe meer volk die sport ook zal willen spelen. Er moet gewoon iets meer bewegen in dit dorpje, zeker voor de jongeren. En dan wil ik me daar best wel voor inzetten. Ons dochtertje loopt hier ook nog rond, weetjewel."

"Maar intussen ben ik toch uit de Community Board gestapt. Ik heb zelf geijverd voor een tweejaarstermijn als voorzitter, en daar kon ik dan ook zelf handig van gebruik maken om er weer uit te stappen. Als er wat beweging komt ben ik al blij. Daarna is het aan de gemeenschap om de initiatieven te dragen. Een gemeenschap waar ik me inderdaad niet echt in thuis voel. Maar het landschap daarentegen... Dat is echt wel prachtig. De heuvels, de natuur, mijn dochtertje en haar paard. Meer hoef ik niet."

© Francis Marissens

Café Bru in de kerk

Radiozender Studio Brussel laat zich tegenwoordig met het trendy'er Stu-Bru aanspreken. Maar ook in Canada weten ze van aanpakken. Tussen Bruxelles, St-Alphonse en Cypress River in houdt de familie Wytinck er Café Bru open. Hoewel, café... Het is veeleer een stijlrijk restaurant, met annex een Bed & Breakfast-accomodatie. En of je nu gelovig bent of niet: je komt er sowieso in een kerk terecht. Albert en Annette Wytinck-Marginet zochten en vonden de authentieke behuizing waar ze van droomden, verplaatsten ze tien kilometer verder naar hun boerderij en preken er sinds 1997 hun liefde voor het eten.

De naam Café Bru heeft overigens niks met Brussel of België te maken. Wel met IJsland.

"Bru is de IJslandse naam voor brug," verduidelijkt Albert Wytinck. "Het waren overigens IJslandse mensen die als eersten naar Canada emigreerden. Vandaar ook het Bru-district, hier wat verderop. Deze kerk stond hier 10 kilometer vandaan, ze is in 1910 door IJslandse pioniers gebouwd. Alleen kwam er geen volk *(lutheraanse gelovigen, nvdr.)* meer over de vloer. Ze stond al twaalf jaar leeg. Wij hebben ze opgekocht en laten verhuizen. Het integrale *(houten, nvdr.)* gebouw, jawel. Drie uren nam het in beslag om ze naar hier te brengen. En vervolgens drie dagen om ze van de vrachtwagen te laden en op de funderingen te zetten."

"We hebben ze van onder tot boven opgeknapt, volledig opnieuw bepleisterd en geïsoleerd. Waarom een kerk als restaurant? Om iets anders te doen dan anderen. We waren op zoek naar iets authentieks, hoorden dat ze van plan waren die kerk volledig te demonteren en de ramen apart te verkopen. Gelukkig hebben we dat nog kunnen verhinderen. Waar die ramen met het glas in lood origineel gemaakt werden, dat proberen we nog steeds uit te vissen. Prachtig die lichtinval, vind je niet?"

"En zo staan er nu drie kerken in Cypress River: een katholieke, de United Church van de Prosperitans en de Methodisten en de onze. Hoewel dit niet helemaal Cypress River is. Cypress River maakt deel uit van de Victoria Municipality, terwijl wij nog net onder de Municipality of Lorne vallen, waar ook St-Alphonse en Bruxelles toe behoren. Onze boerderij hier *(nu gedreven door neef Gordon Wytinck & zoon, nvdr.)* valt precies tussen de drie parochies in."

Albert is van de derde generatie Wytinck in Manitoba en de zoon van wijlen Jerome Wytinck en Maria Martens.

"*Nonkel* Firmin is de enige van de tweede generatie die nog leeft. Zijn

Echinacea

© Francis Marissens

De Echinacea is een plant die oorspronkelijk alleen in Noord-Amerika te vinden was en er in het wild op de droge prairies groeide. Indianen zouden van de dikke wortel van de Echinacea Augustifolia destijds gebruik hebben gemaakt voor het verzorgen van onder meer slangenbeten en ontstoken wonden, maar nu is de Echinacea Purpurea, ofwel Rode Zonnehoed, vooral populair in homeopathische middelen tegen verkoudheden en griep. Al wordt de efficiëntie ervan door vele wetenschappers (en vooral door de traditionele farmaceutische industrie) sterk in twijfel getrokken. De jaarlijkse omzet van producten op basis van Echinacea zou goed zijn voor zo'n 300 miljoen dollar.

Darwin Claeys is een zoon van Gaston Claeys en Rachel De Pauw. Hij is getrouwd met Theresa Harrison, dochter van een zekere George Harrison, en nam in Bruxelles de boerderij van zijn ouders over. Grootvader Frank Claeys, geboren en getogen in Oedelem (in de buurt van Brugge), trouwde er in 1929 met Alida Lambert. In 1940 nam het stel de boot naar Canada. Hun enige bezit: 90 dollar.

Sonic Bloom

© Francis Marissens

Het Sonic Bloom-systeem werd ontwikkeld door Dan Carlson, een Amerikaanse militair die met een kater uit de oorlog in Korea kwam en zich ging toeleggen op ecologische-landbouw. Hij is een overtuigde globalist en werd de jongste vier jaar telkens voorgedragen voor de Nobelprijs Economie. Het Sonic Bloom-systeem zou onder meer planten op erg droge en voedingsarme gronden een grotere overlevingskans en opbrengst garanderen. Voor meer info: www.sonicbloom.com

Café Bru

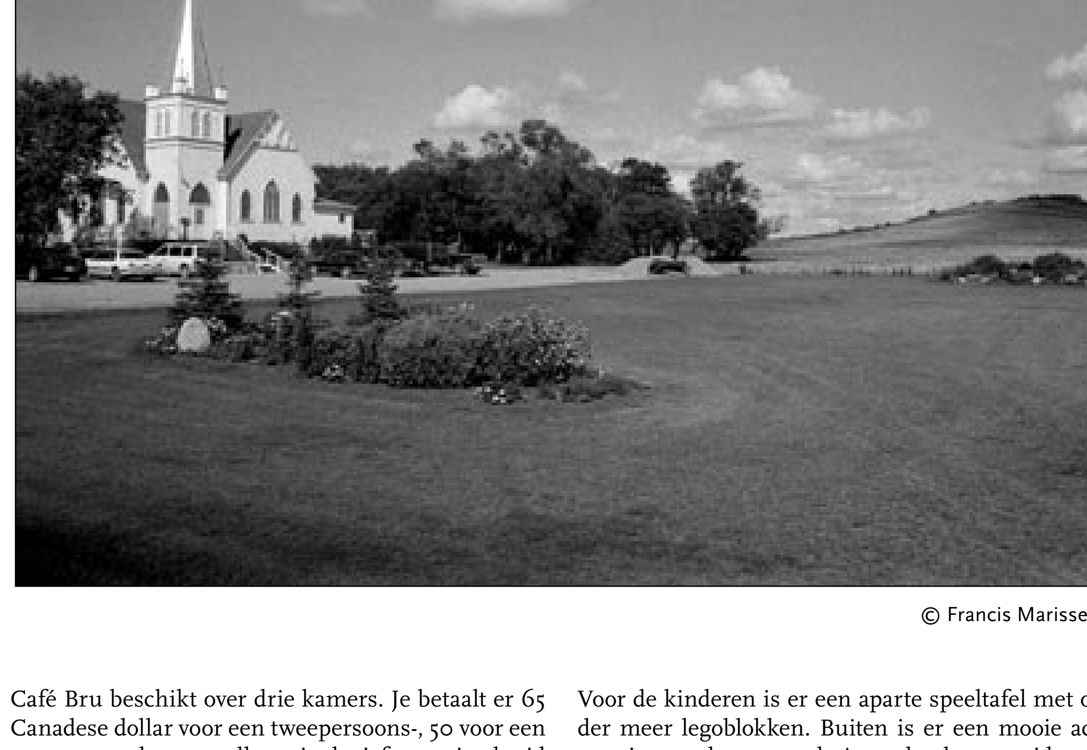

© Francis Marissens

Café Bru beschikt over drie kamers. Je betaalt er 65 Canadese dollar voor een tweepersoons-, 50 voor een eenpersoonskamer, telkens inclusief een uitgebreid ontbijt.

In het restaurant kun je meergangenmenu's laten aanrukken, maar ook een *sandwich* laten maken. Er wordt eten geserveerd tot 23 uur (elke dag behalve op maandag).

Het eten wordt opgediend in de erg sfeervolle, warme kerkruimte. (Net als de huizen zijn ook de kerken hier niet van steen maar van hout.)

Voor de kinderen is er een aparte speeltafel met onder meer legoblokken. Buiten is er een mooie achtertuin met boomgaard. Aanpalend een weide met paarden. De vliegen moet je er wel bij nemen. Uit de kerktoren galmen geen klokken, maar klinkt (helaas kitscherig aandoende) klassieke muziek op.

Reserveren kan via (0001)-204-743-2071 (voorlopig nog geen directe e-mail). Cypress River vindt je als je op Road 2 (nationale weg) van Winnipeg naar Brandon rijdt. Na de afrit Cypress River te hebben genomen volg je de pijlen naar Café Bru.